

Rapport Bygninger og omgivelser

”Anno 1621 Bleff denne kircke bygd”

En undersøkelse av Grip stavkirke

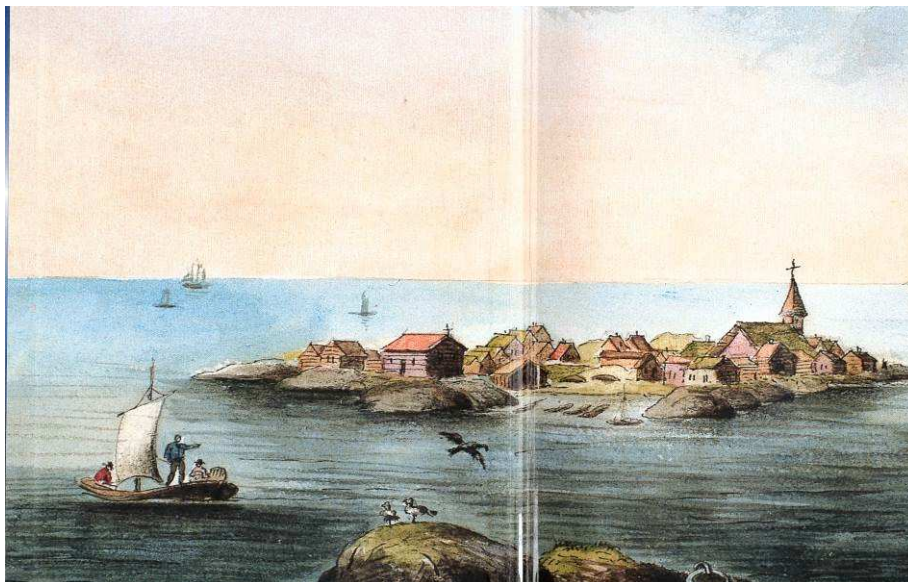
Upublisert rapport 15/2007

Ola Storsletten

”Anno 1621 Bleff denne kirke bygd” : En undersøkelse av Grip stavkirke

Sammendrag

Utvilsomt er det mange andre og mer spennende aspekter ved de norske stavkirkene enn en nøyaktig tidfesting av den opprinnelige bygningen. I enkelte tilfeller er likevel dette en slags nøkkel for å forstå bygningens konstruksjon. Et eksempel er Grip stavkirke i Kristiansund kommune, som på viktige punkter avviker sterkt fra de øvrige kjente stavkirkene. På en av takbjelkene i skipet står det dessuten skrevet at ”Anno 1621 Bleff denne Kirke Bygd [...]”. Det er nærliggende å ta teksten på alvor. En vanlig datering av bygningen har så langt likevel vært 1300- eller 1400-tallet.¹ Som del av Riksantikvarens stavkirkeprogram ble det i juni 2006 foretatt en oppmåling og undersøkelse av Grip stavkirke. Arbeidet ble ledet av forsker Ola Storsletten, NIKU (OS). Stud.arch. Jan Gunnar Skjeldsøy (JGS) deltok i oppmålingen. Parallelt med oppmålingsarbeidet tok fotograf Birger Lindstad (BRL) bilder av kirken. I forbindelse med arbeidet ble det også foretatt en naturvitenskapelig datering av antatt opprinnelig tremateriale i stavkirken. Tilsynelatende bekrefter resultatet den framsatte hypotesen. Dette gjør Grip til den yngste daterte av de norske stavkirkene – så langt. Resultatet viser også at teknikken med å bygge i stavverk har vært lenger i bruk enn tidligere antatt.

Grip. Akvarell av P.C.F.Wergmann ca.1830. Iversen 1998

Grip kirke

Fiskeværret på Grip er første gang nevnt i 1338.² 1400- og 1500-tallet var en storhetstid for fiskeriene ved øya.³ Kirken er første gang nevnt i 1589.⁴ Etter 1634 gikk fisket midlertidig tilbake, men bosettingen ble opprettholdt i århundrene som fulgte.⁵

¹ L.Anker, *Kirker i Norge : Middeltalder i tre*, ARFO forlag 2005, s. 326

² DN IX, 108

³ J.Iversen, *Grip : et fiskevær gjennom 900 år*, Stavanger 1998, s. 15

⁴ Thr. R. 398

⁵ Iversen 1998, s. 18 f.

Også som kirkested har Grip trolig røtter tilbake til middelalderen. På 1300-tallet var fiskeværret i perioder underlagt erkebiskopen i Nidaros.⁶ Første gang det er omtalt en kirke på Grip er i Trondhjems Reformats fra 1589.⁷ Det er imidlertid grunn til å tro at det har vært kirke eller kapell på øya lenge før dette. I kirken står et alterskap som er datert til tidlig 1500-tall.⁸

På 1860- og 70-tallet ble Grip kirke istandsatt.⁹ Bygningen fikk nytt, stående panel både utvendig og innvendig. Det ble satt inn nye vinduer og lagt hvelvet bordhimling over koret og en del av skipet. Samtidig ble både eksteriør og interiør hvitmalt. I 1932-33 ble bygningen restaurert tilbake til et 1600-tallsliknende utseende.¹⁰ Det innvendige panelet ble fjernet og rester av veggmalerier forsiktig restaurert. Utvendig ble veggene kledd med stående tømmermannspanel lagt direkte på det hvitmalt panelet og rødmalt. En del av vindusåpningene ble lukket, i de resterende ble det satt inn blyglassvinduer med mindre dimensjoner. Som en del av arbeidene ble det også laget ny, støpt grunnmur og lagt nytt gulv.

Grip stavkirke, sett fra nord-øst. BRL 06

Tidligere beskrivelser av Grip stavkirke

Det har lenge vært kjent at det står en stavkirke på Grip. I et skriv om kirker og kapeller i Riksarkivet fra 1819 heter det at "Bygningen er af Træ, Stavkirke i een Længde, Taget belagt med røde Tagsten, et lidt Taarn, Hvori Klokke, staar paa dets vestre Gavl, uden paa er Veggene og Taarner bestrøgne med Tjær, den er bygget 1621 [...]".¹¹

Også i Lorentz Dietrichsons oversikt over norske kirkebygninger til fra 1888 blir kirken på Grip beskrevet som en stavkirke. I tillegg er det føyet til at kirken ble "ombygget 163[!]1? Paa

⁶ Iversen 1998, s. 14

⁷ L:Dietrichson, *Sammenlignende Fortegnelse over Norges Kirkebygninger i Middelalderen og Nutiden*, Kria. 1888, s. 102 f.

⁸ Anker 2005, s. 325

⁹ Iversen 1998, s. 87

¹⁰ Iversen 1998, s. 87 f.

¹¹ Opplysninger og kirker og kapeller, Grips kapell, 31.3.1819, Riksarkivet

Bjelke og ”paa Taarnfløjen” (?) staar dette Aar”.¹² Dietrichson hadde ikke selv sett kirken og måtte derfor bygge på en annens beskrivelse.

I Dietrichsons bok *De Norske stavkirker* fra 1892 blir Grip kirke likevel omtalt som en av de ”nogenlunde bevarede”.¹³ Lenger bak i boka blir det vist til en besiktigelse fra 1661, der det heter at ”Grib Kirke findes med Stabverk, dobbelt Sudtag belagt og omkring bordtækt samt et lidet Taarn og Spir opbyggt”.¹⁴

Det hele var likevel ikke sikrere enn at Fortidsminneforeningens direksjon i 1897 skrev til residerende kapellan W. Krohn-Hansen og spurte ”om kirken kun bestaar af firkantede stolper, hvorpaa der udvendig er spigret en klædning af horisontale bord, eller om den er en virkelig stavbygning i middelaldersk stil d.v.s. med runde hjørnestaver samt vægge af lodrette i hverandre indfaldede planker, der omfattes af hjørnestavene, sviller og stavleier”.¹⁵ I sitt svar bekrefter Krohn-Hansen at det dreier seg om ”en virkelig Stavkirke med runde Hjørnestaver etc”.¹⁶

I 1923 skrev teknisk konservator Domenico Erdmann at ”Grip stavkirke er fra før 1589”.¹⁷ Dateringen må ha sammenheng med opplysningen i Tronhjems Reformats.

I 1976 laget arkitekt Håkon Christie, Riksantikvaren, en kortfattet beskrivelse av bygningen i forbindelse med et besøk på øya.¹⁸ I hans notater blir de synlige deler av stavkonstruksjonen beskrevet på vanlig måte. Tilsynelatende var det ikke tid til en grundig undersøkelse av bygningen, men Christie kommenterer likevel enkelte avvikende trekk i forhold til de øvrige stavkirkene. Et viktig eksempel er plankene i veggene som veksler mellom notplanker og fjærplanker. Notplanken har rett ytterside, mens fjærplankene både har buet innerside og ytterside: ”Veggplankene har en uvanlig form, men også de kan være middelalderske. De profilerte loftsbjelkene og korsillebjelken er mer tvilsomme og det gjelder også østgavlen”.¹⁹

I 1997 inngikk Grip stavkirke i en samlet beskrivelse av stavkirkene på Møre.²⁰ Om kirkens alder heter det – noe forsiktig – at Grip synes å være den yngste av de bevarte stavkirkene, samtidig som det blir vist til årstallet 1621 på takbjelken og på vindfløyen som er festet til spiret på takrytteren.²¹

I boka til Jostein Iversen fra 1998 gir forfatteren en oversikt over tidligere beskrivelser av stavkirken. Også ulike dateringsforsøk inngår i oversikten. ”Enkelte vil ha det til at kirken ble bygd på 1300-tallet, andre på 1400-tallet eller på 1500-tallet. Ut fra de opplysningene vi sitter inne med i dag, er det umulig å tidfeste nøyaktig når kirken ble bygd”.²²

Den siste presentasjonen av Grip stav kirke ble gitt av kunsthistorikeren Leif Anker i boka *Middelalder i tre : Stavkirker* som ble utgitt i serien *Kirker i Norge* i 2005. I boka blir stavkirken beskrevet på vanlig måte. Slik det tidligere er nevnt, blir det vist til tidligere

¹² Dietrichson 1888, s. 103

¹³ L.Dietrichson, *De Norske Stavkirker*, Kbh./Kria. 1892, s. 5

¹⁴ Dietrichson 1892, s. 443

¹⁵ Brev fra N.Nicolaysen til W.Krohn-Hansen, 2.3.1897, Det antikvariske arkiv hos Riksantikvaren (AA)

¹⁶ Brev fra W.Krohn-Hansen til N.Nicolaysen, 23.7.1897, AA

¹⁷ Betenkning fra D.Erdmann, 4.4.1923, Kirkedept. arkiv

¹⁸ H.Christie, *Grip kirke*, beskrivelse 24.8.1976, AA

¹⁹ Christie 1976, s. 3

²⁰ O.Storsletten, ”De norske stavkirkene av Møre-typen”, L.Árnásdóttir og K.Kiran (red.), *Kirkja ok kirkuskruð : Kirker og kirkekunst på Island og i Norge i middelalderen*, Reykjavik 1997, s. 42 f.

²¹ Storsletten 1997, s. 50

²² Iversen 1998, s. 81

forfattere som daterer kirken til 1300- eller 1400-tallet. Helt sikker er Anker likevel ikke. ”Om eller hvor mye av dagens kirke som kan skrive seg fra denne tiden, er et åpent spørsmål”.²³

Grip stavkirke

Stavkirken

Grip stavkirke er en liten rødmalt bygning som ligger midt i den sammenklemte bebyggelsen på øya. Et av de få tegn som røper at det er et kirkebygg er takrytteren på taket av den ene enden av bygningen.

Når man kaller Grip for en stavkirke, har det sammenheng med at veggene den opprinnelige stavkirkedelen er av stavverk, med sviller, staver, stavlegjer og innfelte veggplanker. Dette er et trekk som Grip deler med både Rødven og Kvernes stavkirker og en rekke andre kjente kirkebygg i området.²⁴

Grip stavkirke, skipets nordvegg med rester av dekorasjoner. Anker 2005, foto Jiri Havran

I tillegg til kirkens lokalisering på Møre gjør visse konstruktive kjennetegn at Grip stavkirke blir regnet som en av Møre-typen.²⁵ Et kjennetegn er mellomstavene i skipets langvegger. Et annet kjennetegn er takbjelkene som spenner over kirkerommet, og som i Grip er festet mellom de doble stavlegjene i skipets og korets langvegger. De utvendige skordene, som er et annet viktig trekk ved både Rødven og Kvernes stavkirker, mangler likevel på Grip.

Lengdeakse til Grip stavkirke er lagt i tilnærmet korrekt øst-vest retning, med koret mot øst. Hovedinngangen er i den vestre enden av skipets sørvegg. Foran inngangen er det et

²³ Anker 2005, s. 326

²⁴ Storsletten 1997, s. 42 f.

²⁵ H.Christie, ”Stavkirkene – Arkitektur”, K.Berg m.fl. (red.), *Norges kunsthistorie*, bd. 1, Oslo 1981, s. 237 f.

våpenhus. Ved østenden av koret er det et noe smalere og lavere sakristi. Både skip/kor og sakristi har saltak. Takrytteren er plassert ved vestenden av skipet.

Da oppmålingen ble gjennomført, var kledningen på den vestre gavlveggen fjernet for å erstattes med en ny. Dermed var det også mulig å se konstruksjonen på dette stedet. I forbindelse med arbeidet ble det dessuten åpnet et felt i den ytre kledningen på nordveggen. I tillegg var det åpnet en del av gulvet i den vestre enden av skipet.

Grip stavkirke, åpning av felt i nordveggen. OS 06

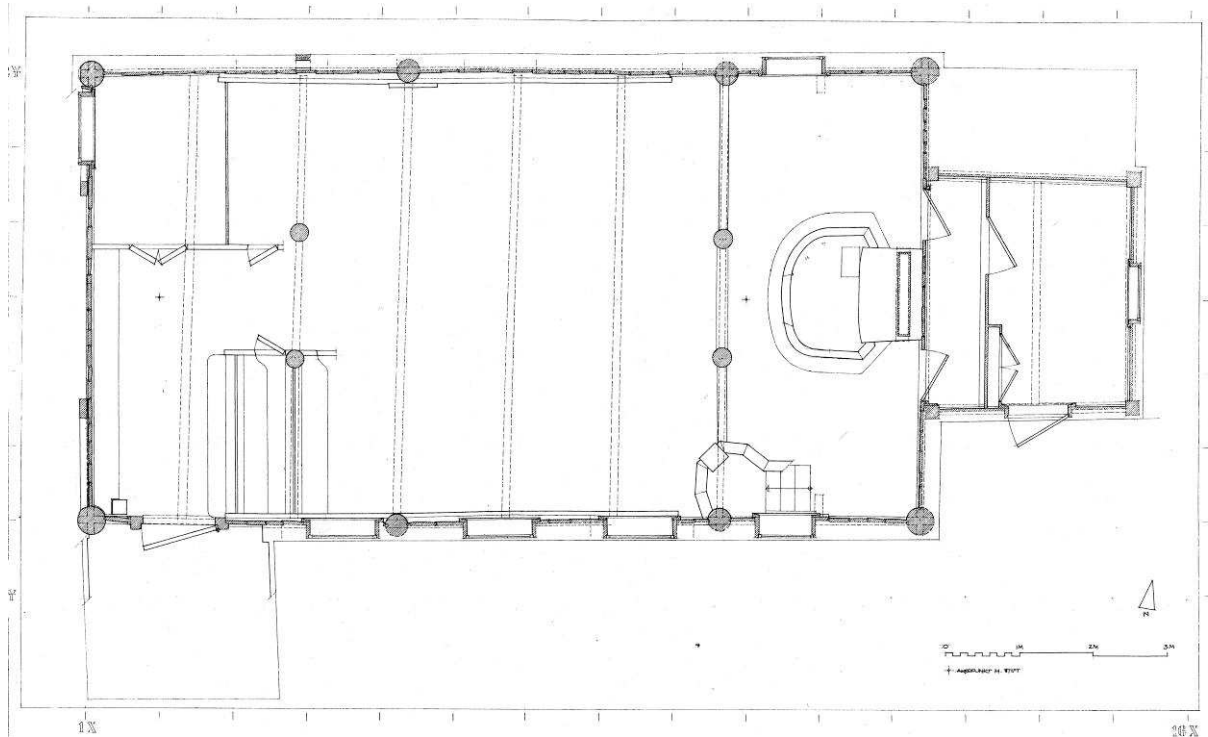
De antatt opprinnelige deler i Grip stavkirke er i første rekke begrenset til skipets og korets stavbygde vegger. I tillegg kan deler av sperrebindene i takkonstruksjonen være opprinnelige. Klart sekundære deler er sakristitilbygget mot øst og våpenhuset foran skipets sørportal. Det samme synes å gjelde for takrytteren. I vestenden av skipet er det spor etter en tidligere klokke som har hengt noe under den hvelvete himlingen. I tillegg kommer slikt som gulvkonstruksjonen, de vestre stolpene i skipet, den utvendige kledningen, himlingen i skip og kor og taktekingen. Materialene i de opprinnelige deler synes gjennomgående å være av furu, som i Rødven og Kvernes stavkirker

Oppmålingen

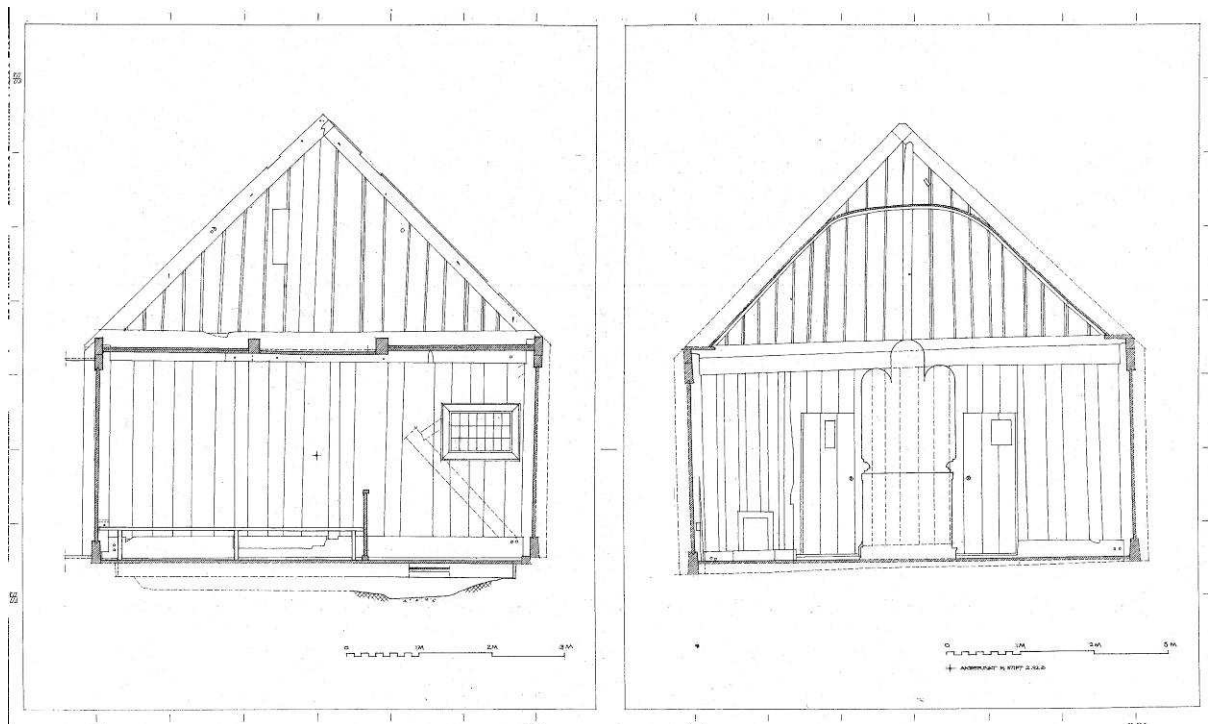
Det primære målet for vårt arbeid på Grip i juni 2006 var en oppmåling av den antatt opprinnelige stavkirkedelen. Den øvre delen av takrytteren er derfor utelatt i oppmålingen, det samme gjelder for slikt som bordene i den sekundære himlingen, de sekundære gulvplankene og for deler av tilbygget øst for koret.

Innmålingen av punkter ble på vanlig måte gjort ut fra et rettvinklet aksesystem. Det ble laget tegninger i m. 1:20 av plan, langsniitt og tverrsniitt ved skipets vestgavl og korets østgavl. Det ble også laget oppmålinger i m. 1:10 av skipets sørportal. I m. 1:5 ble det laget

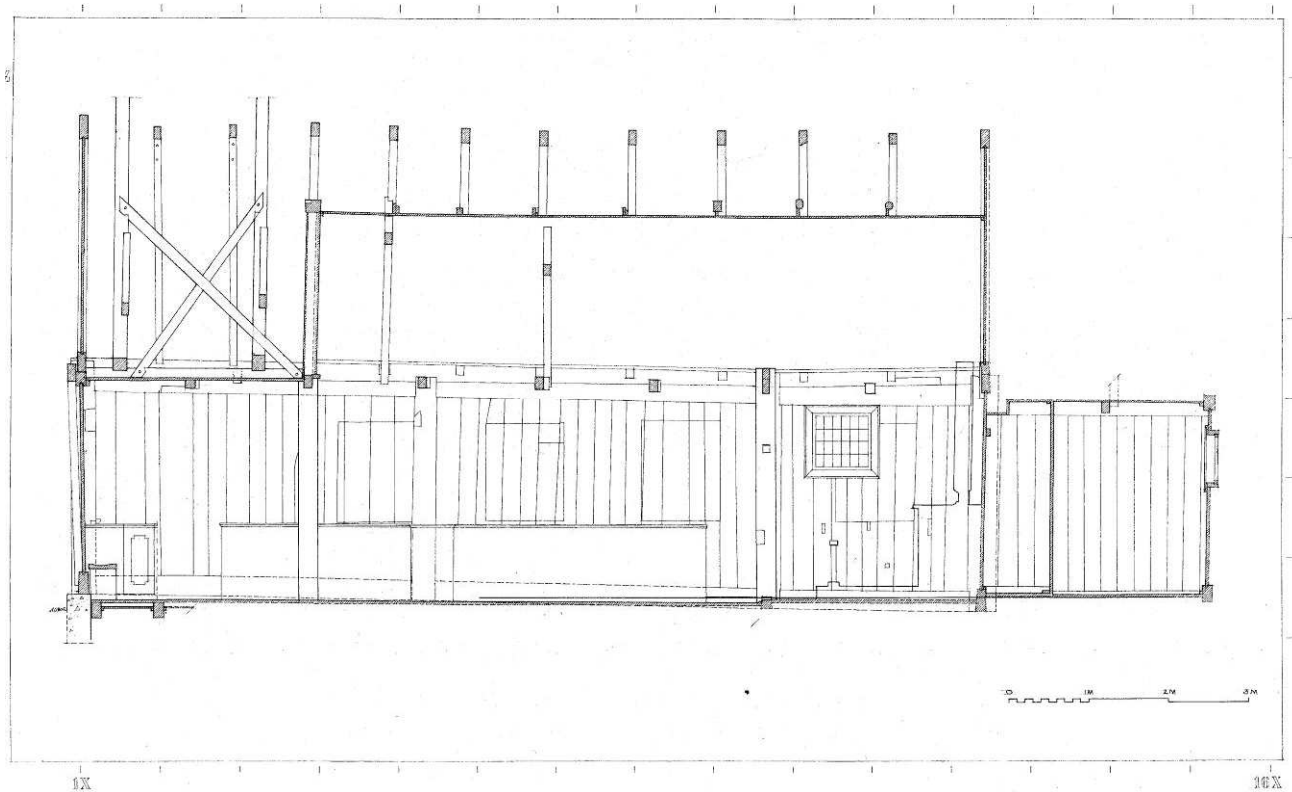
opmålinger av den nedre og øvre del av skipets sør-vestre hjørne, av skipets sør-vestre hjørne, av et snitt gjennom skipets vestvegg, forbindelser mellom takbjelke og stavlegje, av den øvre delen av korets nord-østre hjørnestav, et tverrsnitt av skipets vestvegg, av forbindelsen mellom stavlegje og sperre i skipet og av forbindelsen mellom sperrene i mønet. I tillegg ble det laget oppmålinger i m. 1:1 av veggplanker i skipets vestvegg, av takbjelker, av veggbord i skipets vestgavl og av enkelte dekorative profiler på materialene.

Grip stavkirke, plan. JGS og OS 2006

Grip stavkirke, skipets vestgavl og korets østgavl. JGS og OS 2006

Grip stavkirke, langsnitt sett mot nord. JGS og OS 2006

Planform og størrelse

Både Rødven og Kvernes stavkirker synes opprinnelig å ha vært langkirker med rektangulært skip og noe smalere kor. Flere av de andre kjente stavkirkene har hatt en tilsvarende planform, men dette er ikke representativt for de kjente stavkirkene i området.²⁶ Langt de fleste synes å ha vært korskirker. Det er grunn til merke seg den uvanlige planformen til Grip stavkirke. Det er heller ikke noe ved stavkirken som tyder på at planformen er blitt endret. Rødven og Kvernes stavkirker ble tilsynelatende ombygd til salkirker på 1600-tallet.²⁷

Gjennomgående synes stavkirkene av Møre-typen dessuten å ha vært relativt store.²⁸ I Rødven stavkirke er skipet ca. 7 x 9 m, og i denne sammenheng er det en relativt liten kirke. I Kvernes stavkirke er skipet ca. 7,5 x 16 m. Med en samlet lengde på ca. 10.5 m og med en bredde på drøyt 6 meter er Grip den minste av de kjente stavkirkene i området. Også det er et uvanlig trekk ved kirken.

Fundamentering

Grip stavkirke ligger på det høyeste punktet på den lille øya. Opprinnelig synes den nærmest ha vært fundamentert rett på fjellet, eventuelt med enkle grunnmurer av bruddstein. Under gulvet i skipet kan man se fjellet i dagen, slik også arkitekt John Tverdahl gjorde det i

²⁶ Storsletten 1997, s. 49

²⁷ E.O.Schou, "Rapport fra expeditionen til Nordmøre, Romsdalen og Sundmøre sommeren 1900", *Aarsberetning 1900*, Kria. 1901, s. 230 f.

²⁸ Storsletten 1997, s. 49

forbindelse med istandsettingen av bygningen på 1930-tallet.²⁹ Som en del av arbeidene ble kirken satt på en lav grunnmur av betong.

Det er usikkert om kirken har vært benyttet til begravelser i tidligere tider. I forbindelse med arbeidene i 1930-årene ble det funnet ben i jorden i forsenkninger under kirken.³⁰

Gulv

De kjente stavkirkene av Møre-typen synes gjennomgående å ha hatt bordgulv som har vært festet til gulvbjelker.³¹ Det samme gjelder for Rødven og Kvernes stavkirker.

Opprinnelig har det trolig også vært bordgulv i Grip stavkirke. Gulvet har i så fall vært festet til gulvbjelker som har ligget direkte på fjellet, eller de har vært understøttet av steiner. Det eksisterende gulvet synes å stamme fra ombyggingen på 1930-tallet og består av høvlete bord som er understøttet av sagete gulvbjelker. Mellom bjelkene er det lagt stubbloft. Gulvet i koret ligger omtrent i nivå med gulvet i skipet.

Tidligere kan gulvet i skipet ha ligget noe høyere i forhold til svillene. På både vest- og sørsvillen er det spor 4-6 cm over undersiden av svillene som kan være et resultat av dette.

Sviller

Den eldste delen av Rødven stavkirke har trapesformete sviller som er ca. 45 cm høye, med bredde ca. 13 cm på oversiden og ca. 22 cm på undersiden.³² Den eldste delen av Kvernes stavkirke har sviller med trapesformet tverrsnitt som er ca. 35 cm høye, med bredde ca. 20 cm på oversiden og ca. 25 cm på undersiden.³³

Grip stavkirke, korets nord-østre hjørne, nedre del. OS 06

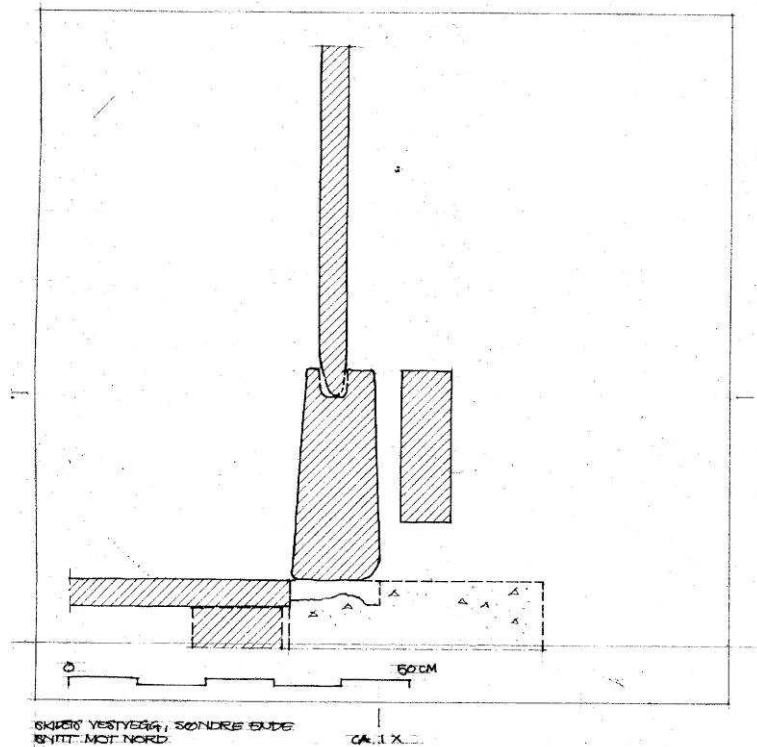
²⁹ Iversen 1998, s. 88

³⁰ Iversen 1998, s. 88

³¹ Storsletten 1997, s. 45

³² H.Christie, oppmåling av Rødven stavkirke, 1962-63, AA

³³ D.Dahl, oppmåling, tverrsnitt skip i Kvernes stavkirke, ca. 1900, AA

Grip stavkirke, skipets vestre svill, tverrsnitt. JGS og OS 06

Også svillene i stavverksveggene i Grip kirke har trapesformet tverrsnitt. På de punkter der svillene lot seg undersøke er imidlertid undersiden bare ca. 13 cm bred og oversiden ca. 10 cm bred, mens høyden er ca. 30 cm. I oversiden er det en not som er ca. 4 cm bred og 3-4 cm dyp. Svillenes sider virker skavet eller høvlet. I hjørnene er svillene tilsynelatende laftet sammen, med hjørnestavene ridende over svillene. Stavenes nedre ende synes å flukte med undersiden til stavene. Svillenes ender er hogget i flukt med yttersiden av hjørnestavene.

Mellomstavene i kors skillet er forbundet med en egen svill som understøtter stolpene på hver side av koråpningen. Det er usikkert om svillens ender er forbundet med langveggenes sviller og er ført ut til yttersiden av mellomstavene. Oversiden av svillen er forhogget i koråpningen.

Staver/stolper

Både Rødven og Kvernes stavkirker har staver med base som er avsluttet med en vulst mot skaftet. I skipet i Rødven stavkirke har hjørnestavene d. ca. 55 cm, mens mellomstavene har d. ca. 45 cm.³⁴ Det tilbygde koret har firkantete hjørnestaver. I skipet i Kvernes stavkirke har både hjørnestavene og mellomstavene d. ca. 50 cm, mens hjørnestavene i det tilbygde dåpssakristiet har d. ca. 30 cm.³⁵

Hjørnestavene i Grip stavkirke er sirkulære med diameter 36-37 cm. Sidene er slette og virker skavet eller høvlet. Stavene er uten base eller kapitél og har samme diameter fra bunn til topp. I sidene av stavene er det en ca. 4 cm bred og 4 cm dyp not som optar veggbordene.

³⁴ Christie 1962-63, AA

³⁵ H.Karsten, oppmåling av Kvernes stavkirke, plan, 1900, AA

I skipet er det en mellomstav på nord- og sørsiden. I tillegg kommer mellomstavene som danner overgangen mellom skip og kor. Mellomstavene har sirkulært tverrsnitt, men diameteren er tilsynelatende bare ca. 30 cm – i den grad dette kan leses innenfra. Mellomstavene er uten base eller kapitél, og diameteren synes å være den samme i begge ender. Tilsynelatende rider mellomstavene over svillen, med den nedre enden i samme nivå som svillens underside. Der den nedre enden er synlig er det ikke mulig å se noe trenagler. Langs sidene er det en not i staven som opptar veggplankene.

Til de tilsynelatende opprinnelige deler hører dessuten stolpene på hver side av koråpningen. Stolpene har sirkulært tverrsnitt med diameter ca. 24 cm. Stolpene er uten base eller kapitél. I nedre ende synes rider stolpene over svillen som forbinder mellomstavene i veggene. På stolpene er det rester av malt dekor.

Kirkerommets høyde

Også kirkerommets påfallende store høyde er med på å karakterisere stavkirkene av Møre-typen i forhold til de øvrige kjente stavkirkene.³⁶ I Rødven er høyden mellom undersiden av svillen og oversiden av stavlegjen ca. 410 cm.³⁷ I Kvernes er den ca. 490 cm.³⁸ Den tilsvarende høyden i Grip stavkirke er bare ca. 300 cm.

Stavlegjer

Både Rødven og Kvernes stavkirker har doble stavlegjer med rektangulært tverrsnitt. I Rødven er underdelen ca. 12 cm bred og 27 cm høy, mens overdelen er ca. 12 cm bred og 30 cm høy.³⁹ Den totale høyden er dermed ca. 57 cm. I Kvernes stavkirke er stavlegjen ca. 15 cm bred og 50 cm høy.⁴⁰

I hjørnene i skipet i Rødven stavkirke er langveggenes stavleger på vanlig måte ført gjennom staven og stikker ca. 10 cm ut på den andre siden, mens tverrveggenes stavlegjer slutter butt mot langveggenes stavlegje inne i staven.⁴¹ I Kvernes stavkirke er forbindelsen skjult, men tilsynelatende er den utført på samme måte. I Kvernes stavkirke inngår det dessuten en dobbelt stavlegje i korskillet, men der kan stavlegjene ha kommet til i forbindelse med en ombygging av kirken i 1630-åra.⁴² I dåpssakristiet vestre ende synes både langveggenes og tverrveggenes stavlegjer å være ført gjennom hjørnestaven(!).

Også i Grip stavkirke har langveggene og tverrveggene doble stavlegjer med rektangulært tverrsnitt. Underdelene er ca. 13 x 17 cm, overdelene er ca. 12 x 23 cm. Den totale høyden er dermed ca. 40 cm. Sidene er slette og virker skavet eller høvlet. De to delene synes å være forbundet med dømlinger. I undersiden av underdelen er det en not som er ca. 4 cm bred og 3 cm dyp som opptar bordene i veggene. Langveggenes overdeler opptar taksperrene. Tverrveggenes overdel har en ca. 4 cm bred og 2 cm dyp not som opptar bordene i gavlveggene. Både langveggenes og tverrveggenes stavlegjer er ført gjennom hjørnestavene. Tverrveggenes stavlegjer er kammet over stavlegjene i langveggene.

³⁶ Christie 1981, s. 238 f.

³⁷ Christie 1963-63

³⁸ Dahl, 1900

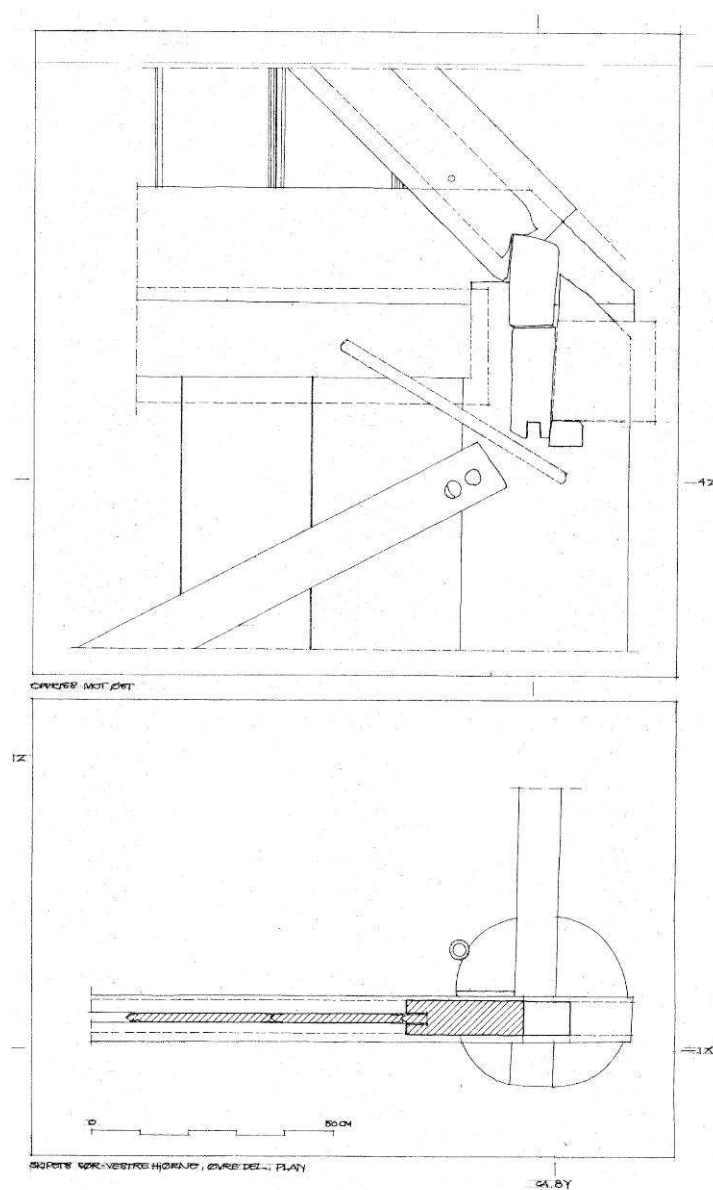
³⁹ Christie 1962-63

⁴⁰ Dahl, 1900

⁴¹ Christie, 1962-63

⁴² O.Storsletten, "at den ei skal falde omkuld" : Styrebjelke og indre skråstøtter i Rødven og Kvernes stavkirker, Rapport Bygninger og omgivelser, upublisert NIKU-rapport 10/2005, s. 10 f.

Endene på langveggenes stavlegjer er hogget tilnærmet i flukt med hjørnestavens ytterside. Det samme gjelder for enden til underdelen i tverrveggenes stavlegjer. Den ytterste enden på den øvre delen av tverrveggenes stavlegjer følger takfallet.

Grip stavkirke, skipets sør-vestre hjørne, øvre del. JGS og OS 06

På stavlegjene i veggene er det rester av malt dekor. Dekoren går helt opp til overkanten av øvre stavlegje. Langs overkanten av østre stavlegje er det en serie naglehull med d. 1,5 cm og c/c 10-60 cm.

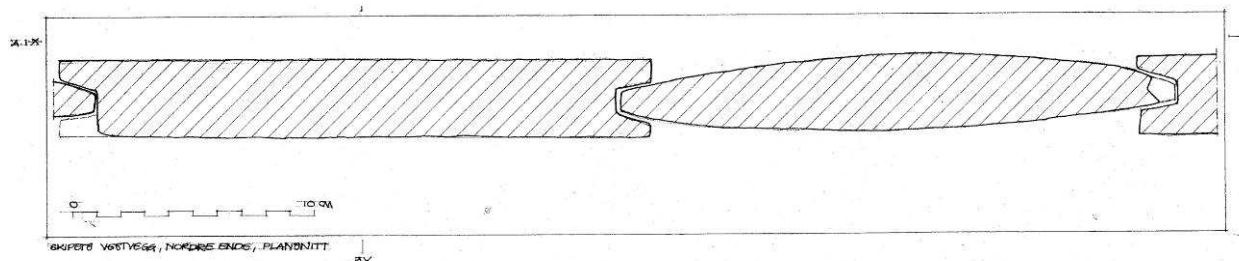
Også mellomstavene i kors skillet er forbundet med en dobbel stavlegje med rette sider. Nedre del er ca. 7 x 18 cm, øvre del er ca. 7 x 13 cm. Langs underkantene er det trukket et ca. 2,5 cm bredt profil som består av en hul kil som er flankert av to smalere hulkiler eller v-formete riss. Stavlegjen er lagt ned i et spor i oversiden av mellomstavene der den tilsynelatende er kammet over langveggenes stavlegjer. I oversiden av overdelen av stavlegjen er det

naglehull med d. 1,5 cm. På enkelte steder er stavlegjene skjøtt med enkle bladskjøter som trolig er låst med trenagler.

Veggplanker

I skipet i Rødven stavkirke er veggplankene i den nedre delen av vestveggen av vanlig stavkirketype, med not og fjær langs sidene som også forbinder plankene. Innsiden er slett og utsiden buer mot fjærkanten. Langs notkanten er det på utsiden trukket et flatt båndprofil. Plankene er 35-40 cm brede og 7-8 cm brede.⁴³ I nord- og sørveggen har veggene vekslende not- og fjærplanke som er 35-45 cm brede og 5-6 cm tykke. Notplankene har rette sider med et treleddet profil på utsiden langs notkantene(?), mens fjærplankene har buet ut- og innside.⁴⁴ I Kvernes stavkirke synes veggplankene i skipet å bestå av vekslende not- og fjærplanker, som er 30-50 cm brede og 7-8 cm tykke. Det er usikkert om det er profiler langs utsiden av notsidene.⁴⁵ I det tilbygde dåpssakristiet er det vekslende not- og fjærplanker som er 25-35 cm brede og 5-6 cm brede.⁴⁶

Også i Grip stavkirke har de fleste plankene i de nedre delene av stavkirkeveggene vekselvis not- og fjærplanke. Notplanken i vindusåpningen i skipets vestvegg, som var synlig i forbindelse med arbeidet, er ca. 24 cm bred og er døyt 3 cm tykk. Innsiden er skavet eller høvlet slett. Der utsiden er synlig, kan man på enkelte steder se spor etter oppgangssag, mens det ikke er profil på utsiden av notkanten. Noten er ca. 1,5 cm bred og 1,5 cm dyp. Også den synlige fjærplanken er maksimalt drøyt 3 cm tykk, mens bredden er ca. 22 cm. Både innsiden og utsiden skråner mot fjæren. Endene er rette og mindre enn 1 cm brede. Sidene virker skavet eller høvlet. I nedre og øvre ende er plankene noe avlegjet for å passe inn i noten i svill og stavlegje. Mot stavene veksler det mellom notbord og fjærbord. Den tilsluttende siden til en eventuell notplanke er i så fall laget til en fjær.

Grip stavkirke, veggplanker i vindusåpning i skipets vestvegg. JGS og OS 06

På de opprinnelige veggbordene er det rester av malt dekor av 1600-talls type.⁴⁷ Deler av de nederste delene av veggplankene er dekket av nyere brystninger.

Takbjelker

I skipet i Rødven stavkirke er takbjelkene ca. 13 cm brede og 18 cm høye og er lagt inn mellom de to delene av langveggenes stavlegjer. Senteravstanden er 120-170 cm.⁴⁸ Langs

⁴³ Christie 1962-63

⁴⁴ Christie 1962-63

⁴⁵ Jeg mener imidlertid å ha sett profiler på utsiden av veggplanker i skipet i Kvernes stavkirke

⁴⁶ Karsten 1900

⁴⁷ Anker 2005, s. 326

⁴⁸ Christie 1962-63

kantene er det trukket et flerleddet profil.⁴⁹ I skipet i Kvernes stavkirke måler bjelkene ca. 15 x 18 cm og er lagt på oversiden av den øvre delen av stavlegjen. Sen teravstanden er 90-110.⁵⁰ Langs de nedre kantene er det trukket et karnissprofil av 1600-talls type.⁵¹

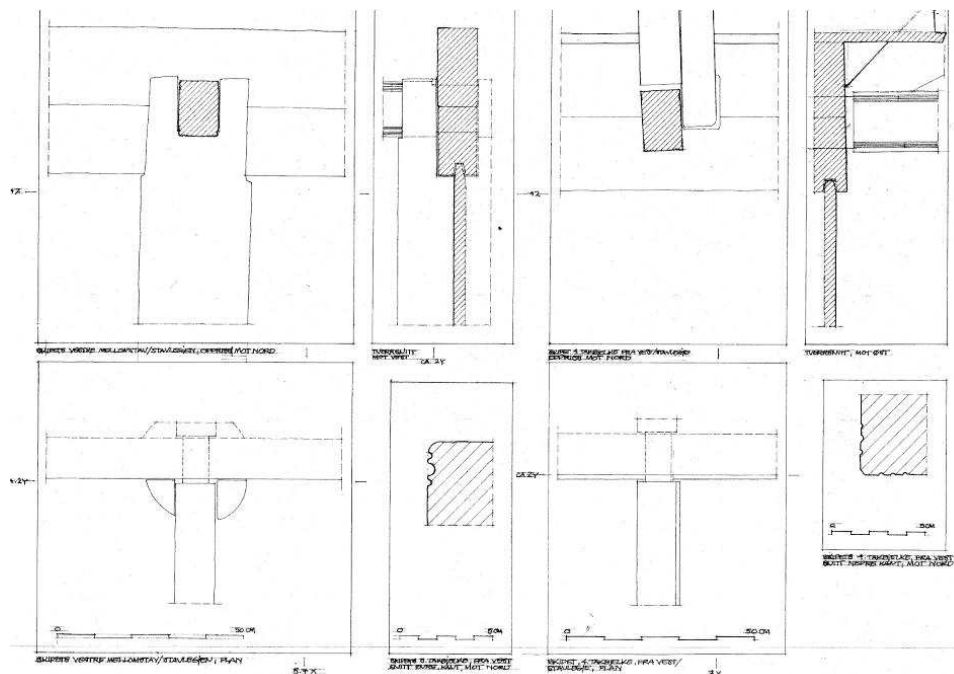
I Rødven og Kvernes stavkirker er det dessuten lagt en styrebjelke på oversiden av takbjelkene som holder bjelkene fast og i tillegg understøtter eller har understøttet skråstøtter opp til gavlene. I endene er styrebjelken festet inn mellom de to delene av tverrveggenes stavlegjer. I Rødven er de nedre sidene dekorert med et flerleddet profil som kan være gammel, i Kvernes er det trukket en vulst langs de nedre kantene som virker relativt ny.⁵²

I Grip stavkirke er det festet takbjelker inn mellom de to delene av langveggenes stavlegjer. Senteravstanden mellom bjelkene varierer mellom ca. 140 og 150 cm. Takbjelken i koret er kappet, med drøyt 20 cm lange ender som stikker ut i rommet. Takbjelkene måler ca. 11 x 14 cm. Langs hjørnene som er synlig nedenfra er bjelkene dekorert med et ca. 2,5 cm bredt høvelprofil som består av en hulkil som er flankert av to smalere hulpiler.

Ved stavlegjene er det laget en rettvinklet innsnevring av bjelken som er ført gjennom en utsparring i øvre og nedre del av stavlegjen. Innsnevringen virker hogget. På utsiden synes bjelkene å få tilbake full dimensjon. Det er usikkert hvordan det utstikkende bjelkehodet opprinnelig har vært utformet. I det ene tilfellet der det er tilgjengelig, virker det bearbeidet.

Mellomstavene i skipet er forbundet med en takbjelke som er felt ned i stavens overside. For øvrig er bjelken festet til stavlegjene på samme måte som de øvrige takbjelkene.

På sidene av takbjelkene er det malte dekorasjoner. Det er ikke naglehull i oversiden av takbjelkene i skipet. Det er heller ikke spor etter noen tidligere styrebjelke. I oversiden av tredje takbjelke regnet fra vest er det et nedhakk som kan ha sammenheng med en tidligere gallerifront.

Grip stavkirke, takbjelker. JGS og OS 06

⁴⁹ Storsletten 2005, s. 6

⁵⁰ Dahl 1900

⁵¹ Storsletten 2005, s. 12

⁵² Storsletten 2005, s. 5 f.

Himling

Tilsynelatende har det ikke vært opprinnelig himling i stavkirkene av Møre-typen.⁵³ I Rødven stavkirke ligger det eksisterende loftsgulvet på takbjelkene som er festet inn mellom de to delene av langveggenes stavlegjer, men langs stavlegjenes øvre kant er det trukket et profil som tyder på at det opprinnelig ikke har vært noe loftsgulv. Også i Kvernes stavkirke er det festet en himling til oversiden av takbjelkene. Det er ikke trukket profil langs øver del av stavlegjen, men i det tilfellet synes – som tidligere nevnt – både stavlegjene og takbjelkene å være nyere.

I Grip stavkirke er det lagt himlingsbord i den vestre delen av skipet, men også der synes dette å være et sekundært arrangement. De malte dekorasjonene på stavlegjene fortsetter på oversiden av himlingsbordene. Den hvelvete bordhimlingen i den østre delen av skipet og i koret er festet til undersiden av takkonstruksjonen. Det kan være at himlingen er kommet til i forbindelse med arbeidene på 1800-tallet. De malte dekorasjonene på innsiden av korets østgavl fortsetter på oversiden av himlingen.

Gavler

I alle de kjente stavkirkene av Møre-typen synes det å ha vært gavler der det er satt inn stående veggbord som er frestet med tapp ned i stavlegjen og opp i gavlsperrene.⁵⁴ I Rødven stavkirke er sperrene 10-11 cm brede og 12-13 cm brede og er tappet sammen i gavlen. På innsiden er vestgavlen avstivet med en kraftig hanebjelke som er festet til sperrene.⁵⁵ I begge deler av gavlen er det satt inn veggbord med varierende bredder og tykkelse ca. 4 cm.⁵⁶ Også i skipet i Kvernes stavkirke er gavlene avstivet med hanebjelke. Mellom sperrer/hanebjelke og hanebjelke/stavlegje er det satt inn ca. 3 cm tykke bord.⁵⁷ I både Rødven og Kvernes stavkirker er gavlene dessuten avstivet med indre skråstøtter som i nedre ende er forbundet med styrebjelken.⁵⁸

I Grip stavkirke er sperrene i øst- og vestgavlen ca. 20 cm høye og ca. 8 cm brede. I nedre ende er sperrene tappet ned i oversiden av øvre del i tverrveggenes stavlegje. I øvre ende synes sperrene å være forbundet med tapp og klau som synes å være er låst med smidde spiker.

I undersiden av gavlsperrene er det en ca. 3 cm bred og 3 cm dyp not som opptar gavlbordene. I gavlsperrene mot vest er det spiker som er slått i fra utsiden. Spikrene synes å ha sammenheng med en utvendig bordkledning.

I gavlene Grip stavkirke er det satt inn hele stående bord mellom stavlegjen og gavlsperrene. Bordene har noe varierende bredder, men synes gjennomgående å være ca. 2 cm tykke. Hvert bord har en not og en fjærside. Der bordene var synlige fra begge sider i forbindelse med undersøkelsen, var flere av dem både utvendig og innvendig dekorert med et profil langs begge sider av bordet. Profilet er av samme type som de på takbjelkene, ca. 2,5 cm bredt og består av en hulkil som er flankert av to smalere hulkiler. Slik det er nevnt tidligere, har bordene i østgavlen malte dekorasjoner på innsiden. Dekorasjonene fortsetter helt opp i mønet.

⁵³ Storsletten 1997, s. 47

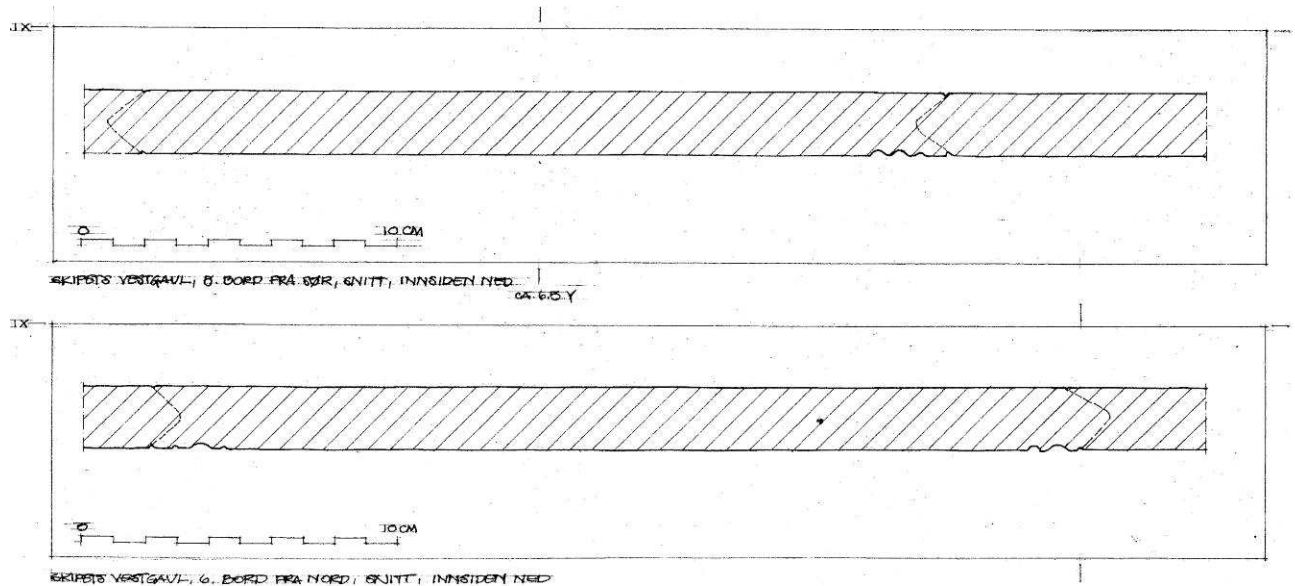
⁵⁴ Storsletten 1997, s. 45

⁵⁵ Dokumentasjonsmateriale hos OS, NIKU

⁵⁶ Storsletten 2005, s. 7

⁵⁷ Dokumentasjonsmateriale hos OS, NIKU

⁵⁸ Storsletten 2005, s. 8 f.

Grip stavkirke, veggbord i vestgavlen. På oppmålingen er profilene vist på innsiden, det er også profiler på utsiden av gavlen. JGS og OS 06

Utvendig avstiving og kledning

Slik det er nevnt tidligere, er et viktig kjennetegn for de to andre bevarte stavkirkene av Møre-typen de utvendige støttene eller skordene som er reist mellom bakken og nivået for stavlegjen.⁵⁹ Ingen av de aktuelle stavkirkene har avstivende knær i de innvendige hjørnene, og støttene bidrar dermed på en avgjørende måte til avstiving av konstruksjonen. Støttene er gjerne reist mellom bakken og et innhakk i stavene. Siden den nedre enden av skråstøttene vil råtne etter en viss tid, er de et punkt som stadig går igjen i regnskapene for stavkirkene på Møre.

Der stavenes utside var synlige i forbindelse med undersøkelsene i Grip stavkirke, var det ikke spor etter tidligere skorder. Der den ytre kledningen var fjernet på vestveggen og nordveggen da undersøkelsen fant sted, var det i stedet satt inn skråstive og andre kraftige underlag for kledning i veggflaten, rett på utsiden av stavverket. Underlagene var av ulik alder, og deler av dem syntes å ha sammenheng med tømmermannskledningen fra 1930-åra.

Til de eldste delene hørte den nordre skråstiveren som målte ca. 9 x 16 cm. I nedre ende var skråstiverne bladert over svillen og festet med en trenagle. I øvre ende synes skråstiverne å være bladert over stavlegjen.

I tillegg er det lagt på horisontale bjelker som er felt grovt ned i stavene og inn på skråstiverne. Det samme gjelder for en bjelke som var lagt utenpå svillen. I enkelte av skråstiverne var det dessuten spor etter trenagler med d. ca. 2,5 cm. Også på de avdekkene hjørnestavene var det tilsvarende naglehull, mens det ikke var det på de stolper og losholter som også var satt inn som spikerslag. Det er nærliggende å tolke hullene som fester for den utvendige kledning som inngår i beskrivelsen fra 1661, der kirken var "omkring bordtækt". Utvendig kledning var vanlig for stavkirkene på Møre.⁶⁰ Den litt forvirrende betegnelsen er også kjent fra andre stavkirker i området. I en arbeidsbeskrivelse for Sykkylven kirke fra 1686

⁵⁹ Storsletten 1997, s. 47 f.

⁶⁰ Storsletten 1997, s. 44 f.

heter det at man skulle "bordteche de store Kirchesatfuer i Kircheveggene som end iche er Klæd med bordtag".⁶¹

Grip stavkirke, vestgavlens nedre del, tilsynelatende opprinnelig skråstiver til venstre i bildet. OS 06

I forbindelse med arbeidene i 1930-åra ble det tatt et fotografi av kirken som viser sørveggen og den søndre enden av østveggen.⁶² På bildet er det vist tilsvarende skråstivere som ligger mot veggbordene som de som ble observert i vest- og nordveggen. I begge synes det å være naglehull, slik det også er naglehull i den sør-østre hjørnestaven i koret. I nedre ende er den østre skråstiveren bladert over svillen ved hjørnestaven der den er festet med en trenagle. Den søndre skråstiveren er i nedre ende bladert over svillen ved den østre mellomstaven. I øvre ende synes den å være bladert inn på vestre mellomstav. Også denne svillen synes å ha naglehull. Skråstiveren er blitt skjøtt av en senere vindusåpning.

Grip stavkirke, sør- og østveggen, fra arbeidene på 1930-tallet. Iversen 1998

⁶¹ SAT, Sykkylven kirke, synfaring 1686, AA

⁶² Iversen 1998, s. 88

I tillegg viser fotografiet fra 1930-tallet en rekke kraftige horisontaler som er grovt festet til stavene i et plan lenger ute enn skråstiverne. Det samme gjelder for en ekstra bjelke som ligger parallelt med svillen. I den østre gavlen kan man se en skråstiver som i øvre del er bladert over sperren og tilsynelatende er festet med en trenagle. I den synlige delen av skråstiveren er det enkelte naglehull. I tillegg kommer en liten del av midtstolpe der det også er et naglehull, som ikke er med på det viste billedutsnittet. Til skråstiverne i gavlen er det festet bord som følger takfallet, og der det bare synes å være spikermerker.

Tilsynelatende understøtter fotografiet den opprinnelige hypotesen om en opprinnelig avstiving i form av skråstivere som har vært festet mellom sviller, staver og stavlegjer og der det igjen har vært festet en liggende sukledning. I forbindelse med arbeidene på 1800-tallet ble kledningen fjernet, og det ble festet nye horisontale bjelker. Sammen med skråstiverne dannet bjelkene spikerslag for en ny kledning av stående bord.

Takvinkel

Både Rødven og Kvernes stavkirker har relativt bratte saltak, med takvinkler som varierer fra ca. 52° til 55°. ⁶³ Selv om takkonstruksjonen i begge tilfeller virker svært ombygget, stemmer takvinkelen dermed godt i forhold til det som er kjent fra andre stavkirker på Vestlandet fra middelalderen. ⁶⁴ Den bratte takvinkelen gjør at konstruksjonen er sårbar ved sterk vind. I følge en beskrivelse av Rødven stavkirke fra 1689 var "Tagit paa Langkircken med Tornet aldelis afblæst och paa fiorden hendriwet". ⁶⁵

I Grip stavkirke er takvinkelen bare ca. 45°. Med tanke på den utsatte lokaliseringen virker det klokt med en relativt slak takvinkel, men også dette er dermed et sterkt avvikende tegn i forhold til de øvrige stavkirkene.

Sperrebind

I de kjente stavkirkene av Møre-typen synes takene å ha vært understøttet av sperrebind. ⁶⁶ I Rødven stavkirke består de antatt eldste bindene av sperrer, sakesperrer og hanebjelke, 8-11 x 10-13 cm. De enkelte deler er forbundet med overbladninger som er sikret med trenagler, hanebjelken er i tillegg forbundet med nakke til sperren. I mønet er sperrene tappet. ⁶⁷ Senteravstanden er 80-130 cm. ⁶⁸ I Kvernes stavkirke består de antatt eldste bindene av sperrer, sakesperrer og hanebjelke, ca. 12 x 14 cm. De enkelte deler er forbundet med overbladninger som er sikret med trenagler, også i mønet. Delene er merket med romertall. Sakesperrere og hanebjelken er dessuten forbundet til sperrene med nakke. ⁶⁹ Sperrebindene er forbundet med takbjelkene.

I Grip synes de eldste bindene å bestå av enkle sperrer. I den midtre delen av skipet i Grip stavkirke er det i tillegg to bevarte bind med sakesperrer. Tidligere har det også vært et sakesperrerebind lengst vest i skipet som er blitt kuttet av takrytteren, der sakesperrere måler ca. 10 x 14 cm. I nedre ende er sakesperrere forbundet mellom de doble stavlegjene

⁶³ Storsletten 1997, s. 47

⁶⁴ O. Storsletten, *Takene taler : Norske takstoler 1100-1350*, del 1, Avhandling 10, AHO 2002, s. 334

⁶⁵ SAT, Rødven kirke, Kirkestol 1689, AA

⁶⁶ Storsletten 1997, s. 47

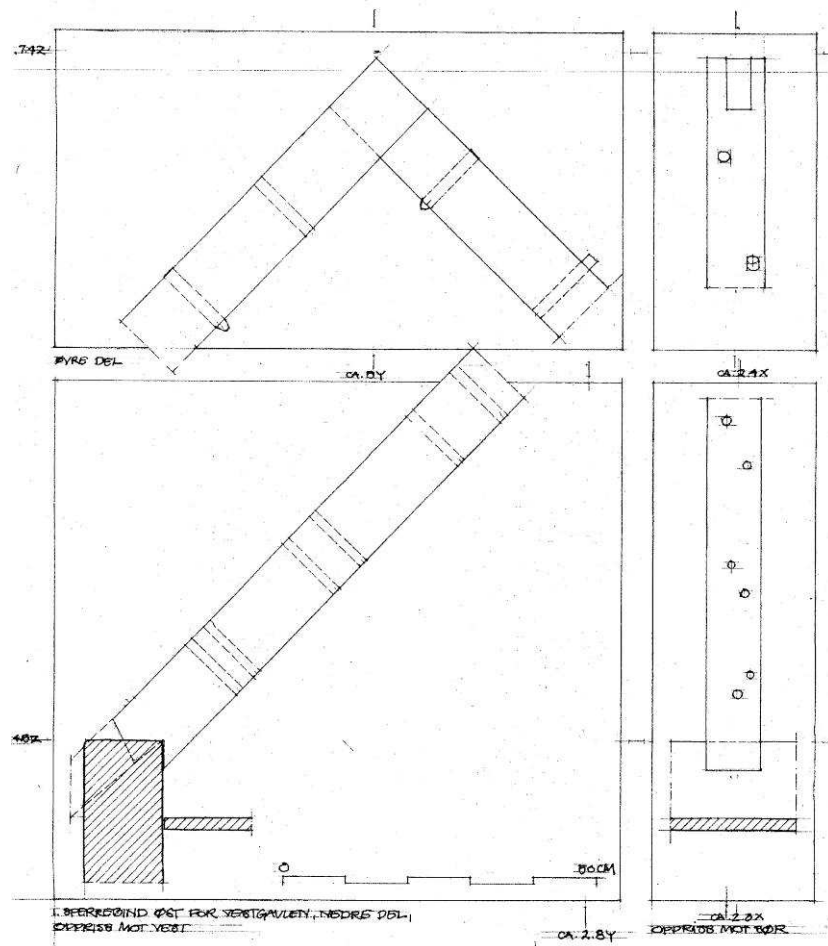
⁶⁷ Dokumentasjonsmateriale hos OS, NIKU

⁶⁸ Christie 1962-63

⁶⁹ Dokumentasjonsmateriale hos OS, NIKU

i langveggene. Innbyrdes er saksesperrene forbundet med enkle overbladninger. I øvre ende er de bladert over sperrene og festet med trenagler.

I Grip stavkirke måler sperrene i de to sperreparene lengst vest i skipet ca. 9 x 11 cm. Dette synes å være de opprinnelige. I nedre ende er de felt ned i oversiden av langveggenes stavlegjer. Tilsynelatende har sperrenes ender fortsatt på utsiden av stavlegjene. I øvre ende er de forbundet med tapp og klau, men i det undersøkte bindet var det er ikke mulig se noen spiker eller trenagle.

Grip stavkirke, sperrebind i vestenden av skipet. JGS og OS 06

De øvrige sperrene har noe grovere dimensjoner og er festet med et større nedhakk til stavlegjen. I de eldste sperrene er det hull for festing av takbord.

Taktekking

De kjente stavkirkene av Møre-typen synes gjennomgående å ha vært tekket med sulagte bord.⁷⁰ I det arkivaliske materialet omtales tekkingen som "Bord", "Suer" og "Suetag". Takene ble tjæret, og forbindelsen mellom bordene ble tett med drev. Langs mønet ble det lagt en "Kiøhl" eller "Ofuer Kiøhl". I Rødven stavkirke ble det i 1712 lagt "dobbel nye Sue Tag".⁷¹

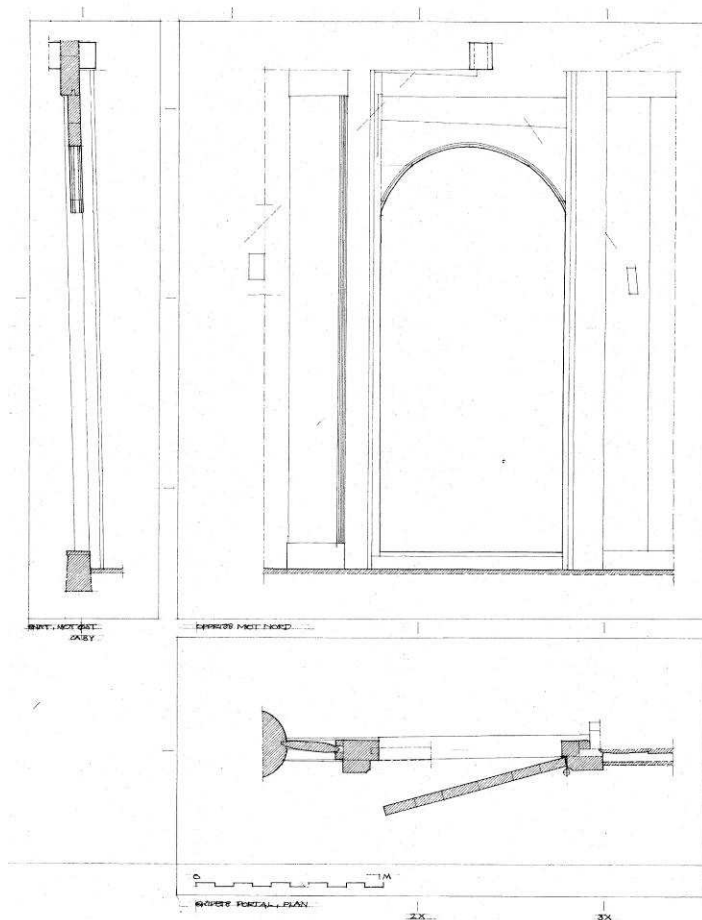
⁷⁰ Storsletten 1997, s. 47

⁷¹ RA, Rentek., pk. 76, AA

Også i Grip stavkirke har det vært langsgående bordtak festet som har vært festet med trenagler. Det er grunn til å anta at bordene har vært sulagt, slik at det øvre har vært felt over det under. De dokumenterte naglehullene sitter parvis i det undersøkte sperrebindet, med henholdsvis relativt liten og relativt stor avstand. Avstanden mellom de tette hullene er 5-10 cm, mens de lengre avstandene er 18-25 cm. Hullenes diameter er 1-1,5 cm. Parene av hull kan skyldes at man står overfor to generasjoner takbord. At et bordtak er blitt skiftet ut med et annet. Det er imidlertid påfallende at det ikke er fere sammenfallende hull. I utgangspunktet ville man jo tro at takbord har vært relativt like og at de ble festet med en trenagle på omtrent samme sted. En annen mulighet er at det har vært to lag sulagte bord, som også er kjent fra området. I beskrivelsen fra 1661 heter det at kirken hadde "dobbel Sudtag" – som i Rødven stavkirke.

Portaler

I Rødven er det bevart middelalderske portaler på nord- og sørsiden av skipet, i Kvernes er det bare bevart en portal på sørsiden i skipet.⁷² Portalene i Rødven er av vanlig type, med stolper på hver side og liggende bord på oversiden av åpningen. Stolpene er tappet ned i svillen og opp i stavlegjen. I sørportalen har det vært horisontale planker på oversiden av åpningen. Portalen i skipet i Kvernes stavkirke er tatt direkte ut av de stående veggplankene med rundbuet overdekning.

Grip stavkirke, skipets sørportal. JGS og OS 06

⁷² Storsletten 1997, s. 45 f.

Skipets sørportal i Grip stavkirke har stolper på hver side som i nedre ende rider over svillen og i øvre ende synes å være tappet opp i stavlegjen. Portalens overdekning er rundbuet. Konstruksjonen tilsvarende den vanlige i stavkirkene, med en overdekning av horisontale planker. De opprinnelige dekorasjonene på selve portalen er imidlertid begrenset til profiler på overdekningen.

Lysåpninger

Opprinnelig har det trolig vært sirkulære vindusglugger Rødven og Kvernes stavkirker. I begge tilfeller er alle spor etter lysåpningene blitt fjernet av de senere vindusåpninger. Når det heller i Grip stavkirke ikke er spor etter sirkulære vindusglugger, kan det skyldes det samme forholdet. En annen mulighet er at det aldri har vært sirkulære lysglugger i Grip stavkirke, men at det alt opprinnelig har vært satt inn vinduer med blyglass. Sannsynligheten for dette har med dateringen av bygningen å gjøre.

Datering

Tidligere dateringer

Rødven kirke er første gang nevnt i Trondhjems Reformats fra 1589.⁷³ En vanlig stilistisk datering av de eldste bygningsdeler i Rødven stavkirke er 1100-tallet.⁷⁴ Kvernes kirke er første gang nevnt i Aslak Bolts Jordebok fra ca. 1432.⁷⁵ En stilistisk datering av den eldste delen av kirken er til senmiddelalderen.⁷⁶ Slik det er nevnt tidligere, har også Grip tidligere blitt datert til senmiddelalderen.⁷⁷

Med tanke på de betydelige avvik ved konstruksjonen Grip stavkirke i forhold til de øvrige bevarte stavkirkene av Møre-typen, virker det ikke urimelig å anta at Grip kan være fra en annen og – og da helst senere – periode. De tekniske forskjellene mellom Grip og de mer sikkert daterte stavkirkene av andre typer kan tale for den samme hypotesen.

Dendrokronologiske prøver

Som en del av oppmålingsarbeidet ble det også tatt dendrokronologiske prøver fra antatt opprinnelige deler av Grip stavkirke.⁷⁸ Det ble tatt en prøve fra fem av stavene og en prøve fra en skråstiver på utsiden av nordveggen i skipet, der det ble laget en åpning i forbindelse med undersøkelsen. Ingen av prøvestedene hadde barkkant, men en datering av ytterste årring ville uansett være av stor betydning.

Prøvene ble sendt til Institutt for biologi, NTNU for analyse. Dessverre hadde de aktuelle materialdelene så atypisk vekst at de dendrokronologiske prøvene ikke lot seg passe inn i den daterte referansekurven.⁷⁹ På sikt bør man derfor ta flere dendrokronologiske prøver fra antatt opprinnelige materialdeler i Grip stavkirke.

⁷³ Tr.R.396

⁷⁴ Anker 2005, s. 330

⁷⁵ ABJ, s. 115

⁷⁶ Anker 2005, s. 318

⁷⁷ Anker 2005, s. 326

⁷⁸ O.Storsletten, *Grip stavkirke – Kristiansund kommune, Dendrokronologiske prøver*, notat 30.6.2006, AA

⁷⁹ T.Thun, *Dendrokronologi – Grip stavkirke, Kristiansund kommune*, rapport fra Inst. For biologi NTNU, 22.8.2006, AA

C14-prøve

For i det minste å få en tilnærmet datering ble prøven fra den ene av stavene sendt til Laboratoriet for radiologisk datering, NTNU for analyse.⁸⁰ Prøven ble datert til perioden 1515-1645, med de faste prosentvise forbehold.⁸¹

Konklusjon

De tekniske avvikene ved stavverket i Grip er i seg selv indisier for at bygningen er fra en annen periode enn de øvrige kjente stavkirkene, og da helst fra en senere periode. Et indisium for at Grip stavkirke faktisk ble bygget i 1621 er innskriften på den ene takbjelken. Et stykke på veg mot et bevis for det samme, er resultatet av den naturvitenskapelige dateringen.

Hvorfor stavkirke på Grip?

I norsk bygningshistorisk sammenheng er den sene dateringen av Grip stavkirke av stor interesse. Resultatet er likevel ikke enestående. Også i andre tilfeller har man bygget i stavverk langt opp i tid. Et eksempel er Nore stavkirke i Buskerud, der koret ble utvidet i stavverk så sent som i 1684.⁸² Opplysningen var i utgangspunktet basert på en skriftlig opplysning og er senere blitt verifisert med dendrokronologiske prøver.⁸³ Et annet eksempel fra samme fylke er den stavbygde apsiden fra 1697 i den tidligere Hol stavkirke, som er bevart i den eksisterende kirken.⁸⁴ Igjen er dateringen basert på en skriftlig opplysning. Et eksempel på en stavbygd konstruksjon fra 1600-tallet som er plassert noe nærmere Grip, er dåpskapellet ved vestenden av skipet i Kvernes stavkirke. I følge en minnetavle som henger i kirken synes det å ha blitt bygget i 1633. Det er grunn til å merke seg at både langveggenes og tverrveggenes stavlegje i dåpskapellet i Kvernes tilsynelatende er ført gjennom de vestre hjørnestavene, altså på samme måte som i Grip stavkirke.

Når man valgte å utføre utvidelsene i Nore, Hole og Kvernes stavkirker som stavverk, kan det dels ha sammenheng med den opprinnelige stavverkskonstruksjonen. Utvilsomt er det lettere å kople en utvidelse i stavverk til en eksisterende bygning i stavverk enn en utvidelse i lafteverk. Et eksempel på det siste er skipets utvidelse mot vest fra 1660-åra på Lom stavkirke i Oppland.⁸⁵

I tillegg kommer at det alle de tre tilfellene dreier det seg om kirkebygg. Viktig trekk ved byggeoppgaven var dermed både at behovet for oppvarming ikke var aktuelt og at man hadde behov for slette innvendige vegger som man kunne dekorere på. I begge tilfeller var stavverket en naturlig løsning. En annen del av forutsetningen var selvfølgelig vanen. I alle de tre tilfellene var den eksisterende kirken et stavbygg.

Også på Grip er det grunn til å anta at den tidligere kirken har vært en stavkirke. Og også i dette tilfellet var det behov for slette vegger for dekorasjon, samtidig som det ikke var behov for oppvarming. I tillegg kommer situasjonen med den nærmest fullstendig trebare øya, der det var nødvendig å frakte alle materialer med båt. En stakk med diameter 20 cm utgjør

⁸⁰ Den ytterste delen av prøve 04 ble brukt for c14-analysen

⁸¹ *Dateringsrapport*, Laboratoriet for radiologisk datering, NTNU, 13.12.2006, AA

⁸² Christie og Christie, 1981, s. 397 f.

⁸³ T.Thun, *Dendrokronologi : Nore stavkirke*, NTNU, 3.3.1999, AA

⁸⁴ Christie og Christie, 1981, s. 151 f.

⁸⁵ Anker 2005, s. 302

nesten dobbelt så mye volum som en 8 x 20 cm planke. En laftet kirke ville dermed ha krevd bortimot dobbelt så stort volum materialer som den stavkirken man valgte å bygge.

I realiteten har det trolig knapt vært noe valg. Både byggeoppgaven og de praktiske sider ved gjennomføringen av den må ha gjort at resultatet var gitt på forhånd!

Grip. OS 06

28.2.07

Ola Storsletten